

ALVRA E PURTENZA/TAVO: retschertga sagondas abitaziuns

En project tgi è pir all'antschatta

Peder Antona Baltermia/FMR

Las regiuns Alvra e Purtenza/Tavo s'occupeschon ossa gio divers onns dad en project tgi sa nomna «strategia da spazi d'abitar per seniors e rescu-manzamaint dad otras persungas». An chel connex è nia repartia en questunari a 2 600 possessours da sagondas abitaziuns. Igl resultat è nias preschentos glindesde passo.

Igl project è nia iniziia dalla Confederaziun cuagl tetel «svilup persistent digl spazi». Las regiuns ed otras instituziuns on pudia s'an-nunztgier per sa participar. Chegl on fatg las regiuns vaschignas Alvra e Purtenza/Tavo ed ellas èn neidas risguardadas cun tschintg otras instituziuns dall'antierra Svizra. Dalla parteida èn betg manc dad otg divers Uffezis federals scu er igl cantun Grischun. I vo an amprema lengia per reager sen las midadas demograficas e sa drizzar anvers igl spazi da veiver da dumang.

Igl project è pero pir ainten la fasa iniziala e la retschertga an connex cun las sagondas abitaziuns è sto en amprema pass.

Betg en tema nov

Scu tgi cunsigliar guvernativ, Marcus Caduff è s'emprimia anvers igl project tgi vign mano digl Uffezis federal digl camp d'abitar, occupa-scha chel igl cantun gio dad onns. I seia impurtant da saveir tgi igl turissem vegia strousch alternativas ainten regiuns periferas. Uscheia geia igl project franc ainten la dretga direcziun. I detta tuttaveia potenzial er per talas regiuns. Igl cantun seia er vedlon-der da stgaffair bungas cundiziuns per possessours da sagondas abitaziuns. P.ex. cun la digitalisaziun tgi fetscha tgi la gliout seia pi independenta digli.

Ainten las dus regiuns numnadas dattigl en total da sagondas abitaziuns da 23 591. Tarmess ins ò 7245 questunaris. Betg risguardos èn igls cumegnus Tavo Conters, Grösch, Jenaz e Klosters-Serneus. Ena participaziun è stada voluntaria. Returnadas èn 2587 raspostas. Chegl corresponda a 36%. Nous lessan ans concentrar an amprema lengia sen la Regiun Alvra essend tgi la gronda part (85%) digls questunaris èn ias ainten chellas regiun. Pina-avant sa disfranztgeschan las raspostas ainten la Regiun Purtenza/Tavo betg ferm. Sa participadas agl questunari èn 45% persungas da 65 onns anse, 26% tranter 55 - 64 e 27%

Cunsigliar guvernativ Marcus Caduff (da mez), igl president dalla Regiun Alvra, Simon Willi (dretg) ed igl president dalla Regiun Purtenza/Tavo, Werner Bär lessan perseguitar anavant igl project.

Foto Peder A. Baltermia

sot 54 onns. Dus terzas omens ed ena terza donnas.

Ancunaschientschas clerass

Antras la ferma participaziun ins è er nia tar clerass cunaschientschas. Per exaimpel resorta tgi igls possessours da sagondas abitaziuns sa disfranztgeschan cleramaintg da turists ed oters giasts. Els tschertgan er otras qualitats d'abitar. Resumo ins pudess deir tgi els tschertgan las qualitats classicas dad ena regiun campestra cun quietezza, recreaziun, muviment e sport. I dat er ena differenzas tenor la grondezza dallas vischnancas. Tar vischnancas pitschnas vign do prioritad alla quietezza e recreaziun. Ainten vischnancas da mesa grondezza gioia la nateira ed igl maletg dalla cuntrada ena gronda rolla ed aint igls centers ins stema la flexibilitad. Tar las persungas anfignen 65 onns è per passa 40% impurtant da saveir luvrar dall'abitaziun da vacanzas anor (homeoffice). Chegl vala an spezial per impressaris e persungas tgi lavou-ran sen sasez.

Passantar duple taimp, forsà er midar domicil

L'abitaziun da vacanzas è savens en project per siva la pensiun. Pero betg angal. Er 38%

dallas persungas anfignen 54 onns lessan passantar duple taimp a lò e tar chellas tranter 55 - 64 onns èn chegl schizont 55%.

A chels possessours da sagondas abitaziuns n'è betg en migler traffic public igl basigns central, mabagn ena migra telecommuni-caziun ed en provedimaint da scaldar persi-stent. Ena reit mobila è per tals tgi sa fatschaintan cun ena midada da domicil en dueir er ainten vischnancas pitschnas e bungas colliaziuns dad internet en basigns absolut.

La prontadad da sa participar alla veta pu-blica e da sustignier en svilup dalla regiun an ena furma u l'otra è per bung 50% digls pos-sessours da sagondas abitaziuns dad inter-ress. La promoziun dalla cultura catta betg gist tant sustign e schi alloura pitost ainten las vischnancas da mesa grondezza.

Dad investir ainten l'economia locala dat-tigl er en pulit interess. Pero angal pacs cun investziuns finanzialas, mabagn pitost cun know-how, cun metter a disposiziun taimp. Schi ins vot resumar la retschertga è la vol-untad da possessours da sagondas abita-zions betg schi gronda. I sa tractess bagn dad en potenzial per las regiuns periferas, pero betg dad en augmaint considerabel.

Regiuns per attempos?

Peder Antona Baltermia/FMR

La demografia ainten las regiuns periferas è sa midada ferm igls davos decennis, tgi las generaziuns giovnas dalla populaziun èn sa sminueidas aint igl domber e las generaziuns digls seniors èn s'agumentadas. Atgnamaint ena tendenza globala tgi la gliout tendescha vers igls centers. Ena tendenza tgi na sa lascha betg volver gist angal uscheia. Igls muteivs persiva ainten las vischnancas muntagnardas èn d'ena vart economics e da l'otra vart tgi la gliout vign adegna pi viglia.

Igls davos onns ins ò fatg adegna puspe stentas per curriger chel svilup. Cun aglmanc ampruar da frenar la depopolaziun.

Da vart dall'economia parigl tgi la politica vegia gio capitulo. Ins discorra gio tgi alternativativas tigl turissem dettigl strousch ainten las regiuns periferas. Dasperas l'agricultura e l'ò sa redutgescha er cuntinuadamaint igl domber digls travagls.

Igl turissem para er dad aver contanschia en punct critic. Zont pigl turissem d'anviern. Per la stad dessigl anc potenzial e chel vess da neir nizigia anc pi ferm. Percheigl tgi la staschung d'anviern cozza treis meis. Igl onn ò anc 9 oters meis.

Ins so er tgi igls possessours da sagondas abitaziuns èn en sector da giasts fitg impurtant. Tgunsch igl pi impurtant. E da chel valigl dad aver chito.

Ainten chella direcziun vo er igl project dallas dus regiuns Alvra e Purtenza/Tavo. Ins less mutivar gist chels possessours da sagondas abitaziuns da piglier domicil ainten las vischnancas. La retschertga ò musso tgi dat en tant interess, schi l'infrastructura

corresponda agls basigns. Gist an chegl tgi pertotga telecommunicaziun e digitalisaziun. Chegl stgafiss en'indendenza pi gronda digl li e fiss ena schanza per la periferia.

«I dat er pacs giovens ed ensatge daples da mesa vigliadetna tgi fissan pronts da midar domicil digls centers vers las regiuns muntagnardas.»

I dat er pacs giovens ed ensatge daples da mesa vigliadetna tgi fissan pronts da midar domicil digls centers vers las regiuns muntagnardas. Realitad è pero tgi chegl fissan principalmaint seniors tgi lessan galdeir la pensiun davent da hectica e canera. Ed uscheia ègl er realitad tgi la «strategia da spazi d'abitar per seniors e per en rescumanzamaaint dad otras persungas» è en ulterieur stempel ainten l'otra direcziun demografica tgi ins giavischess. Per ena societad veiva e dinamica duvressigl famiglias. Cun unfants tgi von a scola. Ma i duvress per chellas er labour e gudogn. Betg schi simpel. Tiers tot è cugl project betg risguardo tgi ainten mintga vischnanca dattigl aint igls centers adegna duple tgesas tgi davaintan veidas.

Ainten las dus regiuns numnadas dattigl en total da sagondas abitaziuns da 23 591. Foto RTR

En patrung pi attractiv

(rtr/fmr) Igl cantun Grischun duess davantar en patrung da labour pi attractiv. Igl Cunsagl grond e la regenza lessan posiziunar pi ferm igl cantun Grischun. Uscheia lessan els evitar da perder taragn tar la concorrenza per persunal qualiftgia. Cunzont duessan las cundiziuns da labour neir adattadas pi fitg alla cumpatibladad dalla professiun cun la famiglia. La raschung è, scu tg'igl cantun communitgescha, tg'el vegia gio ples onns adegna pi gronds problems da recrutar las persungas spezialisadas ed igls cadens tg'èn necessaris per en'administraziun cantunala moderna, effizainta e concisa. Chellas midadas èn preveidas aint igl rom dalla revisiun parziala dalla lescha da persunal. La consultaziun cozza anfignen igls 22 da zarcladour 2021.

IMPRESSUM

Pagina da Surmeir

Organ da publicaziun per circuits, cumegn, las pleivs, uniuns e societads da Surmeir.

Editoura:

Uniun rumantscha da Surmeir (URS)
Veia Surmei 3, 7462 Salouf

Redacziun:

Fundaziun Medias Rumantschas
Veia da Masans 2
7000 Colra
tel.: 081 544 89 10
email: redacziun@fmr.ch
www.fmr.ch

Stampa:

Somedia Partner AG

Cumpara:

1 geda l'emda [gievgia]

Contact abunents:

abunamaints@paginadasurmeir.ch

Prietsch d'abunamaint:

120.- frs ad onn
Cassa URS Riom 70-3430-0

Abunents:

1400

Format:

23,0 x 31,0 cm

Fegn da redacziun per artetgels ed inserats:

marde seira allas 17.00 (exceptziuns tar firos)

Contact inserats:

inserats@paginadasurmeir.ch

Prietsch d'inserats:

alv/neir: 0,78 fr. per collona e millimeter
calour: 1,14 fr. per collona e millimeter
insest front alv/neir (4,8 x 5,5 cm): 120 fr.
insest front calour (4,8 x 5,5 cm): 150 fr.
rabats inserats sen dumonda
Cass speziels vignan tractos individualmaintg.